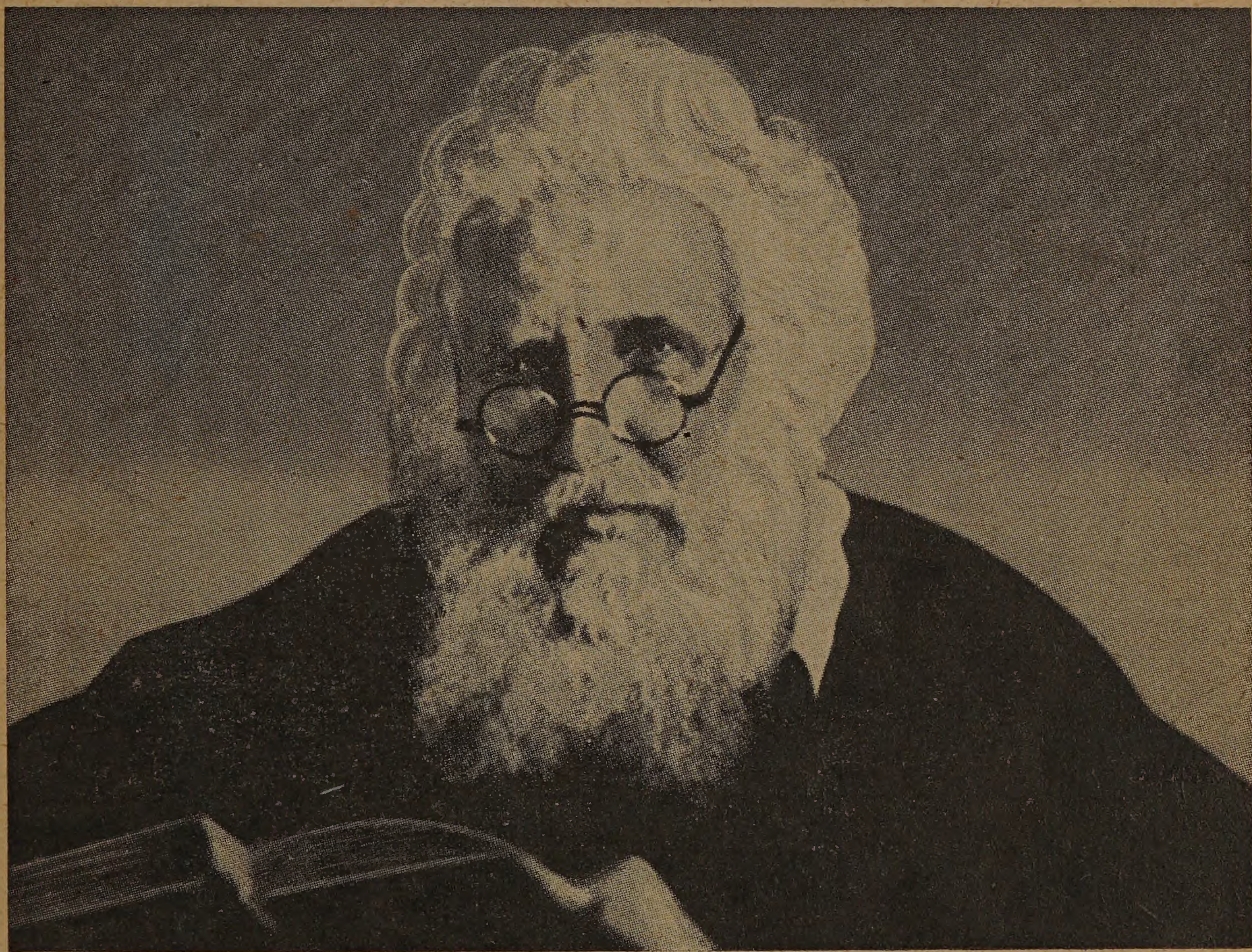
Петро Ісаїв

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

Мюнхен-Міттенвальд

1946

БІБЛІОТЕКА „ХРИСТИЯНСЬКОГО ШЛЯХУ", Ч. 1.

Ч. 1558./IX./46.

Позволяється друкувати.

Від Ординаріяту Візитатури й Адміністратури греко-католицької Церкви в Німеччині

Мюнхен, 5.9.1946.

о. Николай Вояковський в.р.

МИТРОПОЛИТ
АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ

Його діяльність і заслуги

/В другі роковини смерти/.

В другі роковини смерти покійного Митрополита Андрея Шептицького, коли згадуємо його незлим тихим словом, віддаємо йому шану й честь, висловлюємо своє признання та хилимо свої голови перед його могутньою постаттю,його великими вікопам'ятними заслугами й чинами, годиться бодай коротко зобразити його велику діяльність, жертвенну працю й посвяту та шляхетні,сміливі й відважні чини впродовж цілого півстоліття.

Говорити про діяльність такої визначної людини,якою був серед нас покійний Митрополит,це завдання не легке.Бо ж серед теперішніх наших обставин збереглося на далекій чужині дуже мало матеріялів про нього;тяжко дістати якунебудь вартіснішу літературу.В багатьох випадках доводиться тільки з пам'яті пригадувати собі ще не так і давні події і факти.З другого боку,як особа Митрополита так і час, у якому він невпинно діяв,ще надто близькі до нас, ще не можна схопити всього з дальшої віддалі,подивитися на недавно минуле з історичної перспективи.Щодо цього я вжию порівняння таки самого ж Митрополита.Промовляючи одного разу до студентської молоді,Митрополит Андрей сказав,що учасникам,при зустрічі день-у-день з добродійним діянням християнської Церкви,годі збагнути все її значення для розвитку народу з тієї причини,що їм недостає відповідної перспективи Пояснюючи свою думку,Покійний ужив порівняння з високою горою. Так як хтось,стоячи безпосередньо перед горою,не може охопити своїм зором її справжньої величини і бачить перед собою тільки стрімку скельну стіну,так і ті,що бачать поодинокі прояви діяльности Церкви , не мають її повної картини.До цього потрібна відповідна перспектива,тобто змога бачити з відповідної віддалі і висоти.

Це порівняння з горою віднесу я і до значення самого Митрополита Андрея.

Коли маємо говорити про Покійного,то справді немов стаємо перед великим верхом,гірським шпилем,що високо підноситься понад рівень довкільного терену,який можемо в цілості побачити, аж коли відповідно віддалимось і піднесемося на деяку висоту.

Митрополит Андрей своїм широким світоглядом і далекосяжними задумами,плянами,чинами й відвагою дійсно виростав понад рівень загалу нашого громадянства і під цим оглядом нагадує такі визначні постаті з нашої історії,як великий патріот Руської Землі Митрополит Іларіон у княжих часах,видатний подвижник української Церкви і всієї культури Петро Могила в козацькій добі,чи такі постаті з історії інших народів,як Тома Морус в Англії у XVI.стол.,що волів

згинути,ніж підкорити Церкву,що була під його управою неправним домаганням короля, - чи з сучасних Митрополитові Андреєві як більгійський знатний учений і організатор науки,кардинал Мерсіє,або теперішній князь Церкви в Баварії,у якій живемо,кардинал Фавльгабер,що мав відвагу палкими й вогненними пастирськими листами громити всі противні християнській Церкві течії,не зважаючи на те,що ті течії були при владі і йому грозили різні переслідування.

Та все ж,не зважаючи на всі труднощі,як щодо джерел,так і щодо самого предмету й обмеженого розміру цієї доповіді,буду намагатися бодай схопити провідні ідеї,що керували ділами Митрополита,та перечислити важніші факти з його діяльности,залишаючи її оцінку самим читачам.

Короткий життєпис

Спершу кілька біографічних даних про Покійного.

Митрополит походив з давнього українського боярсько-шляхетського роду,що виводиться ще з княжих часів.Рід Шептицьких видав з себе вже у XVIII.стол.трьох митрополитів,а саме Варлаама,Атанасія і Льва,що,засідаючи на митрополичому престолі у Києві,теж записалися дуже гарно на сторінках історії нашої Церкви і нашого народу.

Одначе згодом рід Шептицьких не встоявся перед польонізацією, якій підпала вже в попередніх століттях переважна частина української,вищої провідної верстви.Та хоч рід Шептицьких спольонізувався,то,проте,в ньому жила дуже жива і не така ще давня традиція про його українське походження та про предків,які були видатними українськими діячами і яких портрети висіли в домі Шептицьких. Батько Митрополита Андрея,граф Іван,та його мати,графиня Софія,з роду Фредро,не заперечували ніколи українського походження Шептицьких, а навпаки,згадували це нераз при дітях.

Митрополит Андрей народився 29-го липня 1865.р.в селі Прилбичі коло Яворова в Галичині,у селі,що було власною посілістю його батьків.При хресті дістав Митрополит три імена:Роман,Марія,Олександер.

В домі Шептицьких панувала атмосфера правдивої християнської побожности,зокрема великою побожністю відзначалася мати Митрополита.Вся сімя щодня спільно відмовляла щоденні молитви і часто всі приступали до св.Причастя.Це виробило у малого Романа вже змалку побожність і вразливу душу.

Вдома вчили Романа запрошені домашні педагоги,а кілька предметів,зокрема релігії,вчила його таки сама мати,що була дуже освічена жінка і мала великий вплив на формування духа й серця своїх дітей.Нічого дивного,що серед такої атмосфери зродився в молодого хлопця нахил і замилування до духовного стану.Вже як девятилітній хлопець на запитання,чим він буде,відповідав:"Буду священиком!"

Хоч малим багато хорував,то,проте,розвивався дуже добре фізично і духово,бо вже як шестилітній хлопець писав листи по-французьки.Нижчі гімназійні кляси вчився вдома і здавав їх як екстерніст у Львові.Вищі ж кляси гімназії скінчив як звичайний учень у Кракові і здав з відзначенням іспит зрілости 1883 р./11.VI/,тобто маючи 18 років.

По іспиті зрілости їде на один місяць до Венеції,а потім служить у війську при кавалерії як однорічний доброволець,при чому

майже кожного дня слухає Служби Божої.У війську захорів він на шкарлятину,що водночас викликала у нього запалення суставів.Коли він видужав,звільнили його з війська./Запалення суставів відновлялося в нього до кінця життя/.

Вже підчас військової служби вписався на природничий факультет у Кракові,а після звільнення з війська перенісся до Вроцлаву /Бре - сляву/,де продовжував студії права,але водночас уже й тоді слухав деяких теологічних викладів,особливо у проф.д-ра Леммера. По двох семестрах повернувся до Кракова,де промувався на д-ра права 1888 р. /19.V./,тобто у 23.році життя.

В часі правничих студій дозріли остаточно в душі молодця Романа два важні рішення,дві постанови,що були переломові в його житті і зробили його тим,чим він став - Митрополитом Андреєм Шептицьким. Перше рішення - повернутися зовсім до нації і віри своїх предків, тобто до української народности і до східного унійного обряду, а друге рішення - вступити до манастиря,але манастиря не латинського, а греко-католицького,до Чину св.Василія,який саме тоді реорганізували Ісусовці.

Ґрунт під перше рішення підготовила домашня традиція,родоводи, в яких розчитувався Роман та відкривав своє походження і своїх предків,як теж деякі оповідання батька.Взагалі для цього була відповідна атмосфера в домі Шептицьких у цілій низці портретів на стінах визначних предків - українських митрополитів та архімандритів з роду Шептицьких,що немов шептали до молодого Романа:"Ти один з наших, Ти наша кров,Ти коліно з нашого коліна,вернися до релігії своїх батьків! Іди до свого,твоїми предками ще не так давно покиненого народу,винагороди йому зроблену кривду і стань його провідником!"

І молодий нащадок роду Шептицьких послухав тих підшептів;українська кров у ньому перемогла.

Вже в гімназії підписував він усі свої книжки по - українському,а підчас студій у Вроцлаві виразно признавався до українства та держав звязок з визначними українцями.В 1887.р.в часі правничих студій поїхав до Києва,де навязав звязки з українською громадою.Золотоверхий Київ зо своїми церквами і манастирями та розмови з українцями зробили на нього велике враження та остаточно вирішили постанову./В часі тієї поїздки познайомився Роман Шептицький і з відомим російським філософом Соловйовом,великим прихильником католицької Церкви.Розмови з тим глибоким християнським філософом мали на Митрополита теж деякий вплив/.

Побожне виховання змалку,а також великий вплив матері вирощували в його душі задум вступити до манастиря.В тому напрямі піддержував його і Папа Лев XIII.,у якого Роман був на авдієнції в часі своєї другої поїздки до Риму,на закінчення правничих студій 1888.р. Коли він у розмові сказав Папі,що хоче вступити до Чину Василіян, Папа притиснув його до своїх грудей та напімнув видержати у своєму рішенні,бо Чин св.Василія на Сході має виконати велику місію.

У боярсько-лицарських родах,до яких належав і рід Шептицьких, була жива традиція - служити свому народові мечем або хрестом. Молодий Роман Шептицький вибрав другу можливість - служити хрестом.

1888.р.вступає д-р права Роман Шептицький до манастиря Василіян у Добромилі і дістає як чернець імя Андрей.Найближчого року складає свої чернечі обіти і студіює теологію у Кракові в колегії

Єзуїтів,які саме тоді реформували Чин св.Василія.Закінчує студії двома докторатами - філософії і теології,а перемиський єпископ Пелеш висвятив його на священика 1892.р.

В манастирі ЧСВВ виконує він різні відповідальні уряди,а саме стає в Добромилі поучником для новіціяту і професором різних наук,зокрема професором грецької мови,далі заступником ігумена,бібліотекарем і ректором манастирської церкви.

1896.р.покликують брата Андрея на ігумена львівського манастиря св.Онуфрія,а по трьох роках /1899/ на станиславівського єпископа. Та вже в рік потім,бо 1900.р.,по смерті львівського митрополита Куїловського,на львівського митрополита.

Саме тоді митрополичий престіл у Львові потребував міцної індивідуальности,бо ще 1888.р.Папа Лев XIII.рішив був львівську митрополію піднести до патріярхату і прилучити до нього всі краї,що належали до Австрії,з українським населенням,особливо Карпатську Україну. Правда,Папа того не здійснив через протест мадярського примаса, та, проте відомим було,що Папа привязував до львівської митрополії дуже велику вагу.Тоді то українські посли до віденського парляменту,а саме перемиський єпископ Чехович і д-р Євген Олесницький висунули кандидатуру графа Андрея Шептицького як найвідповіднішу - і її прийнято.

Львівська митрополія,правда,патріярхатом не стала,але її новий Митрополит став Патріярхом Української Церкви в душах усіх українців і своїм впливом та діянням вийшов далеко поза межі своєї митрополії.

Провідні ідеї Митрополита

Вже на своїх попередніх становищах у манастирях і на єпископськім престолі у Станиславові проявив А.Шептицький помітну діяльність,вже виявив велику індивідуальність і всебічність своїх зацікавлень,але повністю розвинув її аж на митрополичому престолі.

Діяльність Митрополита відзначалася великою всебічністю.Він не обмежувався до однієї ділянки - церковно-релігійної,а охоплював усі без вийнятку царини української культури й українського життя та мав на увазі всі українські землі,включаючи й усі закутки української еміґрації.

Коли роздумувати над різнородністю його діяльности,то несамохіть нагадуються нам різьблені індійські статуї місцевих пророків і великих людей,що мають багато облич,звернених у різні сторони світу.Під оглядом всебічности Митрополит Андрей це справді немов постать,що має кілька облич,звернених у різні сторони,спрямованих на різні царини життя.Тому можна говорити про Митрополита Андрея:

1/як князя Церкви і будителя українського релігійного життя,
2/як ученого й організатора науки - богословської і світської та взагалі шкільництва,
3/як знавця,опікуна й подвижника українського мистецтва,
4/як політика,що боронить усіх національних прав українського народу,
5/як господарника,що розбудовує українське економічне життя,
6/як суспільного опікуна-самарянина,що веде добродійну діяльність та обтирає сльози горя тисячам бідних і потребуючих,
7/як людину,що діє ублагороднююче своїм великим духом на кожного,хто з ним зіткнеться.

Та все ж між усіма тими обличчями Митрополита панує повна єдність і гармонія, усі царини його діяльности вяжуть одні й ті самі провідні думки, ті самі великі, далекосяжні ідеї, що спонукали його до багато - гранної діяльности і праці, що були пружинами й мотором його пропа - мятних чинів і діл. Щойно усвідомивши собі його провідні ідеї, можемо зрозуміти якслід і його діяльність.

Ось ті ідеї, якими керувався Митрополит у своїй праці:

1. Ідея християнської любови ближнього. Митрополит працював і давав жертву на те, щоб помогти ближнім, щоб двигнути їх на вищий моральний і культурний, як теж і господарський рівень. Робив він це в першій черзі як християнин, як християнський священик, щоб виконати дві найважніші християнські заповіді - любови Бога і ближнього, щоб врешті піти за голосом свого доброго, співчутливого і милосердного серця. При тому мав на увазі, що правда, в першій черзі найближчих ближніх-українців, але теж допомагав і потребуючим інших націй та брав їх в оборону. Під цим оглядом тримався євангельської засади, що "нема ні греків, ні римлян, ні жидів, ні самарян". Вистачить згадати, що за німецької влади в Галичині Митрополит вніс протест до Гімлера проти поведінки німців не тільки супроти українців, але теж і другий протест - проти масакри жидів.

2. Ідея доброго пастиря. Намагався Митрополит бути добрим пастирем, а "добрий пастир і душу свою кладе за вівці свої" - каже Євангелія. Отже Митрополит старався дбати про своїх вірних під кожним оглядом і всюди їм помагати. Як, напр., добрий патріярхальний парох на селі живе цілим життям свого села, всім цікавиться, усім проймається у громаді і помагає вірним, так Митрополит жив усім життям свого громадянства, своєї нації, своєї парохії та у всіх царинах того життя брав живу участь. Водночас був він готовий справді і життя своє покласти за вівці свої. Тому завжди відважно протестував проти всіх кривд свого народу, не зважаючи на те, які можуть бути наслідки для нього самого. Ще перед світовою війною не хотів утікати перед москвинами, хоч безпосередньо передтим видав пастирського листа, де закликав до вірности Австро-Угорщині й унії. Як у 1914.р. прийшли росіяни до Галичини і насаджували православія, виголосив проповідь з ґарячим закликом до вірности католицькій вірі, за що вивезли його москвини на заслання; цього він сподівався, але це його не відстрашувало. Перед польською владою протестував проти відомої пацифікації в 1930.р., проти палення і нищення православних церков; за першої влади большевиків протестував проти скасування навчання релігії у школах, за німців - проти арештів, розстрілів і концетраків. Як добрий пастир - ніколи не боявся нічого і був готовий на все.

3. Ідея поширення й поглиблення релігійности та піднесення моралі й етики серед нашого народу. Як Митрополит, як князь Церкви, працював Покійний у першій черзі і на першому пляні на церковній ниві, але релігійно-моральну ідею розумів широко і прямував до її здійснення різними засобами. Релігійність і мораль підносив Митрополит не тільки безпосередньо - проповідями і релігійними практиками, але теж і посередньо, тобто намагався взагалі піднести всю культуру, всі її ділянки - просвіту, науку і мистецтво та повести їх у християнському дусі, хотів підвищити і добробут, бо враз з добробутом підноситься і мораль та релігія всього народу. Лихий економічний стан, як

відомо ,спричинює занепад моралі та збільшує злочинність , зате добробут її зменшує.В тому напрямі Митрополит ішов за думкою середньовічного християнства,коли Церква,поширюючи християнство,намагалася розвивати всю культуру - духову й економічну,як напр.середньовічні манастирі не тільки проповідали віру,писали книги,різьбили й малювали,але теж корчували ліси і вчили германські племена удосконалювати хліборобство,плекати різні корисні рослини та тварини,розвивали ремесло,лікарську штуку,будували шпиталі,захисти для старців і сиріт тощо.

Отже,ота всебічність діяльности Митрополита,та універсальність що простягалася на всі ділянки нашого життя,випливала у нього вже хочби з відповідно широко та глибоко понятої релігійної ідеї,що органічно пронизує і двигає всі царини людської культури.

4. Ідея церковної єдности.Крім загально релігійної ідеї мав Митрополит Шептицький ще й другу,спеціяльно улюблену ідею,що її леліяв усе життя в душі,ідею дуже важну для України,а водночас і для всього Сходу.Усе життя працював Митрополит,щоб,коли не довести до злуки обох наших Церков,то бодай підготовити для того якнайбільше ґрунт та їх до себе зблизити.А мав він на увазі не лише злуку української православної,але теж злуку цілої Східної Церкви з Західною. Під цим оглядом нагадує він дуже Митрополита Ісидора з XV.стол.,що особистими впливами й дискусією причинився до довершення унії Церкви Східної з Західною у Фльоренції 1439.р.та особисто реалізував її як серед балканських слов'ян,та і в Україні та в Московщині.

До цієї мети змагав Митрополит не якимсь насильним накиданням, а тільки з одного боку взаємним пізнанням,розумінням,зближенням,особистими звязками,обопільною толеранцією і любовю та виміною думок,а з другого боку намагався Митрополит Андрей піднести греко-католицьку Церкву в Галичині на такий високий рівень,дати духовенству таку високу теологічну і загальну освіту та й самих вірних підтягнути до такого морального ступеня,щоб греко-католицька Церква вже сама собою промінювала своїм світлом на нез'єдинених братів та щоб їх таким чином притягала до себе.

Одночасно бажав Митрополит між іншим і з унійних причин, щоб греко-католицька частина українського народу розвинула настільки свою духову й матеріяльну культуру,зокрема національну свідомість, щоб теж під культурним та національним оглядом стати притягальною силою для наших нез'єдинених братів.

Коротко кажучи,Митрополит хотів провести церковне з'єднання благородним змаганням у вищості своєї моральної,культурної і національної сили.

5. Національна ідея. Розвитку всіх царин української культури бажав Митрополит не тільки з релігійних,але й із національних мотивів.

На народи дивився Митрополит як на Божі твори,органічно вирослі згідно з Божим пляном.Ціль народу - з одного боку помогти у спільноті ставати досконалішими своїми членами,а з другого боку і сама народня спільнота як така повинна підноситися до щораз то більшої досконалости,значить,підвищувати і розвивати щораз то більше у правильному дусі свою культуру і дати їй велику внутрішню оформлюючу силу.Тут зацитую дослівно слова Митрополита.При одній

нагоді сказав він так:"Не у зовнішніх обставинах і не в політичній констеляції лежить розв'язка великих історичних завдань народу, а тільки у внутрішній силі його культури".І майже пів століття тривала його переконлива праця,щоб ту внутрішню силу української культури розбудити,зміцнити й використати.

Витягаючи дальші висновки,слід сказати,що на думку Покійного, занепад культури якогось народу та її творчої сили - це більша трагедія для народу,як упадок держави,яка є тільки найважнішим засобом для розвитку культури.Державу інколи легше відзискати,як відродити силу своєї культури.Можна політично боротьбу програти,а культурно, проте,перемогти своїх політичних переможців і навпаки.Це пояснять добре приклади.Напр.,монгольська орда болгарів підбила наддунайських словян,а проте,культурно словяни перемогли болгар і сьогодні болгари говорять словянською мовою та зачисляються до словян.По монгольських болгарах залишилась тільки назва.Приклади маємо і в нашій історії.Литва підбила в XIV.стол.українські землі,відбираючи їх від татар,одначе литовців перемогла українська культура.На литовськім дворі виставляли документи тодішньою українською мовою,яка була на Литві урядова,литовські князі хрестились у православній вірі,українські пани доходили там до найвищих урядів і чулися,як у власній державі.

Народи винародовлюються не так під впливом політичного натиску,як під впливом вищости чужої культури і нижчости своєї. Коли якийсь нарід має ще високу живу власну культуру з відповідною внутрішньою силою,то політичний натиск викликує відповідну реакцію і збільшує національну свідомість.Коли ж ні,то гноблений нарід піддається чужій культурі,а враз і винародовлюється.

Українська вища провідна верства,а воднораз і рід Шептицьких, златинізувалися і спольщилися в XVI - XVIIстол.не тому,як це часто говориться,щоб могти зайняти уряди в Польщі /то були багаті люди і тих урядів не потребували/,а тому,що не було власних українських культурних вогнищ і центрів,власних середніх і вищих шкіл.Вища українська верства хотіла дати відповідну освіту своїм дітям,та,на жаль,українських вищих шкіл ані університетів у тому часі не було. Нічого дивного,що українські православні пани посилали своїх дітей до єзуїтських польських шкіл,що вважалися тоді за найкращі під педагогічним оглядом,та до польського університету у Кракові.Там діти українських панів входили в атмосферу польської культури,нею жили,проймалися нею,так сказатиб,нею віддихали,не маючи ніякої противаги в українській культурі,і через те винародовлювалися.Причину того лиха,тієї втрати зрозуміли в XVI.і XVII.стол.українські братства і тому так гарячково кинулися закладати українські школи та друкарні.Знав це і розумів Костянтин Острозький,розумів це Петро Сагайдачний,що все своє майно записав на школи і культурні станиці,розумів це Петро Могила,що всіма силами реорганізував братську богоявленську школу,що згодом стала Академією,розумів це добре і граф Андрей Шептицький,що - з уваги на минуле свого роду - спеціяльно цікавився цією проблемою.

Отже,Митрополит Андрей уважав розбудову культури одночасно як засіб до національної оборони в недержавному житті,а також як засіб до наступу.

Це були головні провідні ідеї Митрополита,що керували його різнобічною і різноманітною діяльністю.

А тепер черга коротко сказати,як здійснював,як реалізував свої ідеї покійний Митрополит,які мав досягнення та успіхи.Тут вичислимо поодинокі діла за царинами.

Релігійна царина

Як князь Церкви і чернець працював передовсім над поглибленням релігійности українського народу та над підвищенням його моральности.В тій цілі улаштовує місії для народу вже як заступник ігумена манастиря ЧСВВ в Добромилі,а далі продовжує і ще більше поширює свою апостольську й місійну діяльність як ігумен манастиря св.Онуфрія у Львові.Взагалі проповідує все своє життя,як на спеціяльних місіях чи реколекціях,так і при кожній відповідній нагоді,проповідує для народу,інтелігенції і до священиків зокрема.

Для тієї ж мети пише кожного року по кілька пастирських листів, що їх залишив по собі понад сотню.В останніх роках до війни підготовано до друку збір усіх його пастирських листів,з яких появився тільки І.том,а на два чергові томи вже не стало часу,щоб їх видати. Про його глибокий,а при тому популярний підхід до всіх релігійних проблем,про його оригінальний спосіб викладу іпорівнянь та взагалі про його,так сказати б,християнську філософію можна б написати дуже цікаву студію,що напевно зроблять наші теологи.

Вже як ігумен манастиря у Львові розпочав видавати й редагувати релігійний журнал для народу "Місіонар" в р.1897,що виходив постійно аж до 1944.р.і досяг кілька сот тисяч тиражу та справді дуже причинився для поглиблення релігійного життя серед вірних.

Після світової війни,щоб протидіяти всяким протирелігійним течіям,дає ініціятиву до видавання та фінансує цілу низку часописів, журналів і книжок з християнською ідеологією для різних верств і для різного віку.Для дітей виходить "Наш Приятель" і книжечки бібліотеки "Нашого Приятеля",для середньошкільної молоді "Поступ",що згодом був перемінений на орган для студентства.

В 1930-их роках засновує в рямках Католицької Акції "Український Католицький Союз" для інтелігенції,що завдяки даному Митрополитом закладовому капіталові видає три часописи:"Мету",тижневик для інтелігенції,"Христос наша сила",тижневик для народу,та літературно-науковий місячник "Дзвони" враз з бібліотекою "Дзвонів",в якій появилося понад 20 поважних книжок,наукових і белетристичних, між іншими і відома нагороджена повість У.Самчука"Волинь".Для видавання християнської преси і книжок закуповує Митрополит теж окрему друкарню "Бібльос".

Під його духовим впливом і за ініціятивою еп.І.Бучка,як теж за матеріяльною підтримкою Митрополита повстає організація для молоді "Орли",що мала виховувати у молоді характери на християнських основах та розвивати її фізично.Організація видавала журнал для молоді "Українське Юнацтво".

Щоб мати ревних працівників на релігійній ниві,обновлює і реформує чернечі Чини,або закладає нові та фундує для них доми і господарства.Зокрема реформує він Чин СС.Василіянок та закладає три нові Чини: Чин Студитів,Чин Студиток та дуже діяльний Чин Редемптористів/у 1913р./до якого належали теж і чужинці,головно бельгійці й голяндці, що навчилися по-українському та улаштовували дуже гарні місії.Для яких 20 манастирів,вже існуючих чи нових,закуповує нові будинки на господарства.Крім того засновує три конгрегації: СС.Служебниць,св.Йосифа і Мироносиць.

Майже кожного року їздить по візитаціях у всі сторони своєї митрополії,від Гуцульщини починаючи /куди їздив по горах на білому коні/та на далекій півночі кінчаючи.Не забув і про еміграцію.В 1910р. їде до Канади на евхаристійний конґрес у Монтреалі і візитує греко-католицькі парохії як у Канаді,так і в Америці,після чого на його внесення Папа творить у 1912р.окреме єпископство для нашої американської еміґрації з осідком у Філядельфії.Далі відвідує українські кольонії в Босні і Герцеґовині,а в 1921.р.,коли Папа заіменував його візитатором для Арґентини і Бразилії,їде до тих країв,як теж передтим ще раз до Канади й Америки.

Улаштовує паломництва до Риму /1910/ і до Божого гробу в Єрусалимі.

З його ініціятиви улаштовано великий здвиг молоді в 1933 р. "Українська Молодь Христові",коли то до Львова з'їхалося 100 тисяч міської і сільської молоді,щоб заявити свою вірність Христові,дефілюючи перед Митрополитом.

Унійна праця

Одночасно невпинно працює для своєї улюбленої ідеї-церковної унії,дарма,що ця справа була дуже важка,зокрема тому,що в Росії був поліційний режим,який всякі унійні справи нищив у зародку.Та все ж уже в перших роках своєї митрополичої праці в часі візитацій греко-католицьких парохій на Буковині навязує контакт з буковинськими православними українцями,має до них проповіді,видає відповідні заклики та особисто знайомиться з буковинським православним митрополитом.

Далі навязує контакт з деякими православними єпископами та ученими в Україні,одначе через пильне стороження Росії листується з ними тільки тайно.Деякі з них відвідують його у Львові.

По І.революції в 1905 р.завязалася і серед росіян католицька Церква.звернулася до Митрополита Андрея по поміч та піддалася під його патронат.Митрополит спішив російській католицькій Церкві з допомогою грошовою і моральною і то тим більше,що по році 1905 Папа Пій Х дивився на Митрополита як на заступника інтересів унійної Церкви серед білорусинів,росіян та українців у Росії і надав йому великі права в тому напрямі.

В 1907.р. вибирається Митрополит в поїздку до Росії потайки під прізвищем Олесницького.Хоч йому пашпорт на чуже прізвище вкрадено,та проте Митрополитові вдалось особисто навязати контакт з білорусинами і російськими католиками і щасливо вернутись до Галичини. Щойно коли в часі світової війни випустили Митрополита із заслання в Росії,висвятив він для російських католиків екзарха Фйодорова.

В часі тієї поїздки єпископ російських старовірів Узов заявив Митрополитові Андреєві,що він готов признавати зверхність Папи.

Діяльність Митрополита знайшла відгук і серед білорусинів, яких Церкву дуже гнобили,і яка колись належала до українських київських митрополитів,між іншим і тоді,коли на митрополичому престолі в Києві засідали Атаназій і Лев Шептицькі;а й Варлаам Шептицький був теж з білорусинами в дуже добрих звязках.Коли на митрополичому престолі засів четвертий Шептицький,ці звязки знову відновилися.

Після повороту з поїздки по Росії плянує заснувати у Львові Богословську Академію для білорусинів,українців і москвинів з правами надавати наукові титули,яка мала б виховувати працівників для

поширення унії.Поляки не допустили до здійснення того пляну.Тоді як намістень такої Академії,відкрито при теологічнім факультеті в Інсбруці інститут для унійних студій,т.зв.Канісіанум.

Вже перед світовою війною заініціював Митрополит богословські з'їзди і конґреси у Велеграді на Моравії /в порозумінні з оломунецьким єпископом Стояном/,на яких різні вчені богослови слов'янських народів давали доповіді про свої Церкви.Ці з'їзди мали причинитися до взаємного пізнання слов'янських Церков,їх зближення і підготування ґрунту для унії серед нез'єднаних слов'ян.Ці з'їзди відновлено і продовжувано по світовій війні аж до 1939 р.

Наспів був час,коли здавалося,що унійна ідея Митрополита Андрея ось-ось здійсниться.Було це в 1918 р.,коли повстала Українська Держава за часів гетьмана Скоропадського.Тоді українська православна Церква відірвалася від московського патріярхату,до якого була прилучилась ще 1686 р.В Україні повстали три церковні напрямки:1/синодально-тихонівський/прихильники давньої православної російської Церкви/ 2/національно-ліберальний,пізніше Українська Автокефальна Церква і 3/національно-церковний напрям,що хотів утворити український патріярхат і патріярхом хотів мати Митрополита Андрея.

На таке прохання Митрополит заявив,що прийме такий вибір тільки тоді,коли за ним заявиться велика більшість і коли виборці будуть свідомі того,що його вибір означатиме признання зверхности римської курії.

Симпатії для Митрополита Андрея в Україні заповідали великі користі для церковної унії ,але упадок української державности змінив зовсім усі обставини.

Тут слід зазначити,що саме Митрополит Андрей уявляв собі розвязку церковної унії у формі українського патріярхату,з супремарією Риму,одначе щоб єпископи були залежні тільки від українського патріярха .Ця ідея не зовсім нова,бо висунена ще митрополитом Петром Могилою в XVII.стол.,одначе Митрополит Андрей шукав шляхів і засобів для її здійснення.

По світовій війні посилає Митрополит Шептицький українських греко-католицьких священиків на Волинь,щоб вони ширили там з одного боку прихильність для унії,а з другого національну свідомість,одначе польський уряд заборонив греко-католицьким священикам їхати на Волинь,творячи т.зв.сокальський кордон,бо добачував у тому велику небезпеку для Польщі.Та сама Польща,що колись у XVII.стол. підтримувала унію,у XX.стол. рішуче проти неї виступила на Волині,зорієнтувавшись,що унія в національному напрямі приносить користь не для неї,а для української нації.

Згодом,незалежно від Митрополита Андрея і проти його думки, завязано на Волині т.зв.третю Церкву,тобто Церкву для східного обряду,але зовсім незалежну від греко-католицької Церкви в Галичині з єпископом Чарнецьким у проводі.

Одночасно Митрополит Андрей брав завсігди в оборону православних українців перед польськими переслідуваннями та проявляв все до них велику прихильність та любов,що найбільш проявилось у його протесті окремим пастирським листом і інтервенціями у Варшаві й Римі проти палення православних церков та проти масового приневолювання православних переходити на латинське віровизнання.Правда,поляки сконфіскували того листа,та проте він дійшов і до православних братів і за кордоном.

Нічого дивного,що у православних втішався Митрополит Андрей великою симпатією,багато православних духовних з Волині відвідували його у Львові і посилали своїх дітей до шкіл СС.Василіянок,для яких Митрополит давав стипендії та допомоги тощо.

Для зміцнення унійної ідеї і надання їй нової ідейної сили підготовляв Митрополит в останніх роках до цієї війни канонізацію унійного митрополита XVII стол.Вен'ямина Рутського,який на це заслуговував.У тій цілі з одного боку улаштував відповідний з'їзд для віддання шани В.Рутському та спопуляризування його ідей,з другого боку сам підготовив до видання друком зі своїми поясненнями грубий том матеріялів і документів до діяльности Рутського.

Унійну літературу,як і літературу взагалі до історії української Церкви - і то католицьку і православну - Митрополит Андрей простудіював дуже докладно і добре знав наукові праці й розвідки, що торкалися церковних справ,як давніх так і новіших учених - В. Антоновича,М.Грушевського,С.Томашівського,М.Кордуби,І.Крипякевича, о.А.Іщака,М.Чубатого,М.Андрусяка,В.Липинського,Дм.Дорошенка,І.Огієнка,О.Лотоцького,В.Біднова,зокрема праці,що безпосередньо відносилися до унії,як Гарасевича,А.Петрушевича і Ю.Полеша /Історія Унії Руської Церкви з Римом/,чи Ліковського і Голубінського.

Коли в недавній війні німці зайняли Велику Україну і там відновилась українська Церква,видав Митрополит до православних заклик з'єдинити Церкви,уважаючи,що для того прийшла догідна пора.Одначе той заклик не знайшов відповідного зрозуміння серед православної ієрархії і залишився безуспішний.

Праця для науки

Зокрема Митрополит Андрей намагався вивчити й виховати якнайкращих священиків.Для тієї цілі організує наукові богословські установи на загально европейський зразок,а при тому намагається розбудувати і світську науку.

Для наукової праці сам Митрополит був дуже добре підготований. Вже в молодості вивчив багато чужих мов /німецьку,французьку,англійську,італійську,як теж гебрейську і був визначний семітолог/,відбув багато поїздок за кордон для наукових цілей/до Німеччини,Італії,Голяндії,Бельгії,Франції і Росії/,сам був професором багатьох дисциплін і написав декілька цінних праць про отців східної Церкви був знавцем унійного питання і підготовив до друку цілий том документів до історії унії,особливо до діяльности Вен'ямина Рутського, та взагалі згромадив у себе дуже великий архів,численні рукописи і стародруки й унікати - величезну бібліотеку.

Організуючи науку ще як станиславівський єпископ,заснував дієцезальну духовну семінарію у Станиславові,виєднавши у австро-угорського правління 280.000 корон на будову будинку для неї,та семінарійну бібліотеку з 4000 томів,на яку дав ще й власних 6000 долярів для дальшого її побільшування.У Львові закладає "Науковий Інститут для студій",даруючи йому великий будинок і фахову бібліотеку з 4000 томів. У тому інституті мали студіювати студенти богословії українську,словянську і візантійську історію Церкви.Згодом злучено той Інститут з Богословською Академією.В Римі організує "Українську Церковно-Історичну Місію",яка мала вишукувати з римських архівів вартісні документи до історії української Церкви та взагалі Церкви

усього Сходу.

В 1929.р.засновує Греко-Католицьку Богословську Академію у Львові і Богословське Наукове Товариство,що видало кількадесять томів наукового журналу-квартальника "Богословія" та коло 20 томів "Праць Богословської Академії".У Богословській Академії був не тільки теологічний,але й філософічний факультет.Таким чином дістала змогу розвиватися й українська світська наука.Взагалі ще за австрійських часів побивався за створенням повного українського університету,а коли австрійський уряд нарешті те обіцяв,закупив Митрополит дуже гарну площу у Львові під будову університету і тримав її для тієї цілі незабудовану.Так само у його ж будинках на горі св.Юра відбувались виклади українського тайного університету в перших роках існування Польщі.

Щоб мати професорів і вчених для наукових установ,посилав Митрополит на свій власний кошт здібних теологів на студії за кордон, особливо до Інсбруку,до Фрайбургу у Швайцарії,до Барбареум у Відні та до Риму,де повстало окреме "Коллеґіум Рутенум".

Для наукових студій не тільки богословських,але й світських - народовідання, уфундував великий "Національний Музей" свого імени, який мав три камениці і 70.000 експонатів /іконографія,стародруки, рукописи,історичні портрети,різьби,костюми,зброя,килими,українське візантійсько-словянське,як теж і модерне мистецтво,народовідання тощо/.

Одночасно дбав Митрополит і про розвиток народнього та середнього приватного шкільництва;згадати хочби,що для народніх шкіл "Рідної Школи" закупив він 5 камениць /одну за велику суму,бо аж за 650.000 зол./,далі будинок для гімназії СС.Василіянок,заклав приватну гімназію в рямах церковної автономії,т.зв. Малу Духовну Семінарію та інтернат /бурсу ім св. Йосафата /,давав великі допомоги для всіх шкіл "Рідної Школи",давав дерево зі своїх лісів на будову шкіл,читалень "Просвіти" тощо.

М и с т е ц т в о

Митрополит дуже добре визнавався в мистецтві і вмів оцінити кожну річ під мистецьким оглядом.Був знавцем і критиком мистецтва, а то й мистцем,бо сам умів добре різьбити в дереві /це вивчив у Закопанім ,де перебував на лікуванні ще як студент/.Вже як чернець у Кристинополі обшукав усі довкільні церкви і замки та зібрав усю мистецьку старовину до манастирського архіву.Згодом скуповував дуже багато образів та різьб,де лише міг,нераз за великі суми,з чого повстав опісля великий мистецький відділ у Національному Музею.Кільканадцять здібних малярів на власний кошт вислав на студії за кордон, де їм між іншим доручав копіювати архітвори західно-европейських мистців і привозити копії до Львова.По їх повороті далі допомагав їм,закуповуючи їх твори,а для відомого мистця Новаківського закупив цілу віллю у Львові та улаштував там для нього мистецьку робітню.

Під оглядом опіки та щедрої підтримки мистецтва нагадує Митрополит Папів з часу італійського ренесансу - Юлія II.чи Льва X.,завдяки яким повстали відомі мистецькі архітвори.

Політична діяльність.

Безпосередньо в політичному житті Митрополит не брав участи.Як князь Церкви стояв понад нашими політичними партіями і їх внутрішніми змаганнями.Коли світські політики радили йому,щоб"Український Католицький Союз",який мав тоді дуже багато членів,перемінити в католицьку політичну партію,він,правда,довго вагався,та проте на це не рішився.Зате виступав там,і то дуже рішуче та відважно,де того вимагала оборона національних справ.У політичному житті,можна б сказати, виступав у потрійній ролі:

1/ як український амбасадор за кордоном,
2/ як оборонець українських прав перед окупантами,
3/ як мировий суддя поміж нашими політичними партіями,а інколи й поміж поляками й українцями в Галичині.

В часі своїх поїздок за кордон нав'язував особисті зв'язки з визначними людьми і політиками та старався виробити у них якнайліпшу опінію про українську справу.Зокрема по світовій війні в часі версайської конференції,коли був за кордоном,використав усі свої можливості для оборони української справи перед аліянтами,які,зрештою,вирішили автономію для українських земель у Польщі,чого одначе Польща не ввела.За ту його оборону поляки два роки не хотіли дозволити на його поворот до Польщі в перших роках існування польської держави.

Ще за Австрії виступив кілька разів з міцно обґрунтованими промовами в Галицькім Соймі і в Палаті Панів у Відні в трьох справах:

1/ в справі українського університету у Львові і розвитку шкільництва взагалі,

2/ в справі земельної реформи та

3/ відокремлення Східної Галичини від Західної в окремий коронний край.

Також посередничив у переговорах між поляками й українцями за Австрії в справі українського університету.Далі протестував проти пацифікації українців у 1930 р. перед польською владою і за кордоном,проти палення православних церков і переслідування православних у Польщі,проти скасування релігії у школах за большевиків,проти арештів українців німцями.

Харитативна діяльність та суспільна опіка.

Ведений християнською любов'ю ближніх,розвивав усе життя добродійну діяльність,помагаючи всім бідним та фундуючи установи,що злагіднювали людську недолю й терпіння.

Вже в Києві в 1917 р.належить до харитативної комісії для вивезення галичан.По світовій війні в часі своїх поїздок до Бельгії,Голяндії,Франції й Америки,улаштовує збірки для воєнних сиріт, будує дім воєнних сиріт у Львові та фундує багато сиротинців по краю при манастирях,як напр.у Зарваниці при Студитах,допомагає великими фондами "Т-ву Українських Інвалідів",будує "Народню Лікарню"у Львові, що приймала всіх хворих без уваги на народність,фундує"Дитячі Ясла"

та"Порадню Матерів"у Львові,закуповує дім за 300.000 зол.для львівського т-ва служниць "Будучність",що опікувалося служницями під моральним і матеріяльним оглядом,допомагає "Т-ву охорони й опіки над молоддю"та будує у Підлютім будинки для пластових таборів,вакаційні оселі для дітей та відпочинковий дім для священиків,постійно удержує сам 20 воєнних сиріт та спершу 14,а опісля коло 40 гімназійних учнів, даючи їм відповідні стипендії,і то як у Львові,так у Стрию і Станиславові,творить стипендії для студентської молоді і дає студентам одноразові допомоги,хто тільки з них з таким проханням звернувся,підпомагає багато бурс і сам творить кілька нових,зокрема т.зв. інститут св. Йосафата,дає великі допомоги жертвам повіней,спричинених гірськими ріками,як напр.у 1927 р.,коли дав не тільки велику суму власних грошей на ту акцію,але й виєднав велику квоту на ту ціль у державному уряді,нарешті,кожного дня придверний брат-чернець роздає заздалегідь приготовані гроші прошакам і жебракам,що уставлялися на святоюрському подвір'ї перед дверми палати навіть у чергу.

Економічна праця

Суспільну опіку розумів Митрополит ширше і намагався взагалі поліпшити економічний стан українських суспільних верств,причиняючись до розбудови всього економічного життя.

Вже до світової війни з його фондів засновує пралат Тит Войнаровський парцеляційний банк"Земля" і розпарцельовує між селян на дуже добрих платних умовинах /сплата на 30 літ/ великі добра у Коршеві та в інших місцевостях.Далі дає Митрополит великий капітал на уділ для Т-ва забезпечень на життя"Карпатія"та для Т-ва забезпечень "Дністер",а крім того засновує,можна б сказати,свій власний"Аграрний Гіпотечний Банк",бо вкладає до нього 1-міліоновий акційний капітал і таким чином уможливлює розвій того банку.Безпосередньо перед світовою війною купує на Личакові у Львові велике поле /20 га/ за 2 міліони корон,де хоче побудувати цілий ряд фабрик,щоб таким чином дати працю багатьом українським робітникам.З одною віденською фірмою вже був Митрополит договорився,що вона має вибудувати на тому полі фабрику скла,одначе війна в тому перешкодила.

Дуже підтримував Митрополит Т-во "Сільський Господар",як теж фахове,професійне шкільництво,бо такі школи в Галичині були тільки польські.І так купує для"Сільського Господаря"у Милованні коло Галича дім і двір з тим,що воно там має вести сільсько-господарську школу. Там справді відкрито кілька шкіл,наперед молочарську,опісля садівничу і господарську.Далі дарує"Сільському Господареві" в Коршеві 35-морґове господарство з великим садом,де в останньому часі працювала садівнича школа.Для Студитів у Зарваниці купує двір,одначе з тією умовою,що мають вести там крім сиротинця ще й різні ремісничі школи.Дуже підпомагає приватну купецьку школу "Рідної Школи" у Львові.

Це короткий перегляд-реєстр важніших фактів з діяльности Митрополита Андрея.Він очевидно неповний і має багато прогалин,але вже й тут згадані чини дають образ,наскільки Митрополит здійснив і провів у життя свої ідеї,які я на початку з'ясував.Факти говорять самі за себе.

Закінчення.

Своєю діяльністю здобув собі Митрополит загальну пошану і любов та признання серед усіх українців без різниці віровизнання і партійної приналежности,як також серед чужинців.

Він один серед дуже нечисленних уже за життя ставав історичною особою і вже в 1938 р.Богословська Академія у Львові поставила йому у своєму саді дуже гарно вирізьблений пам'ятник/ще скоріше відкрито пам'ятник Митрополита перед Національним Музеєм/.Навіть представники большевицької влади уважали за відповідне післати на його похорон від себе вінець,а їх промовець сказав у надгробній промові,що Митрополит Шептицький був серед українців найбільший по Шевченкові.Це їм очевидно не перешкодило вже кілька місяців пізніше паплюжити память великого Митрополита,а його наслідника,Преосв.Д-ра Йосифа Сліпого та всіх українсько-католицьких єпископів запроторити в тюрму.

Ми справді можемо сказати,що підемо в мандрівку століть з печаттю духа Митрополита Шептицького.

Одна і друга світова війна не дозволили йому здійснити повністю свої ідеї та довести початі діла до кінця.Але його заповіт,його найважніші ідеї,ідея взаємної братньої любови,допомоги і посвяти, ідея єдности як релігійної,так і національної,ідея розбудови української культури як духової,так матеріяльної та витворення великої творчої формуючої характери духової сили тієї культури житимуть серед нас та доведуть нас напевно до здійснення всіх наших національних ідеалів.

